

Peti 121 PLT 143

κ

PLT. 143
PETI. 121

1 PLT 143

κ

M. 2. 6. 11.

M.2.L.M.

143
121

Over een paar Hindoebeelden

VAN

PADANG-TJANDI.

(Batang Hari-districten.)

DOOR

PLT . 143

PETI . 121

BATAVIA.
ALBRECHT & Co.
1907.

143
P. 121

Over een paar Hindoebeelden

VAN

PADANG-TJANDI.

(Batang Hari-districten.)

DOOR

C. M. PLEYTE.

(Met 4 platen)

*(Overgedrukt uit het Tijdschrift van het Bataviaasch
Genootschap van Kunsten en Wetenschappen
deel XLIX, aflevering 3 en 4.)*

BATAVIA.
ALBRECHT & Co.
1907.

Pl. II

Amoghapâça.

(Voorkant).

Mahakala

PERPUSTAKAAN NASIONAL
REPUBLIK INDONESIA

iii

Pl. IV

Mahākāla.

**Over een paar Hindoebeelden van
Padang-tjandi.**

(Batang Hari-districten.)

DOOR

C. M. PLEYTE.

(Met 4 Platen.)

Reeds lang was het bekend, o. a. uit de Reisbeschrijving der Sumatra-expeditie, dat slechts enkele palen benoorden de grens van het Gouvernement van Sumatra's Westkust in de onafhankelijke Batang Hari-districten en wel bepaaldelijk in het oevergebied van Padang Tarab en V Kota voorheen een aanzienlijke nederzetting van Indiërs en hun adepten moet gebloeid hebben. Tempelruïnen en beelden leggen hiervan het onomstootelijk bewijs af, terwijl de plek dier stichting in den volksmond nog altijd den naam van Padang Tjandi, d. i. tempelveld, draagt.

Komt der Sumatra-expeditie de eer toe het eerst de aandacht op de aanwezigheid van die Hindoe-oudheden te hebben gevestigd, niet te ontkennen valt, dat de gegevens, die zij verstrekte slechts van luttele waarde waren. Intusschen mag men dit den leiders van dien tocht niet wijten, immers hun doel was een gansch ander dan het instellen van oudheidkundige onderzoekingen.

Te grooter waardeering verdient derhalve de opdracht door den assistent-resident HOOGKAMER later aan Angkoe Moeda, alias Mantri Amas, broeder van het Larashoofd van Loeboek Tarab gedaan, om een afdruk te maken van het nabij Poelau Pandjoeng gesignaleerde, beschreven beeld, opdat daardoor zou kunnen nagegaan worden, welken vorm van Hindoeïsme de stichters der nederzetting eenmaal beleden.

Of het maken van dezen »Abklatsch» gelukt is, blijkt niet. Het tegendeel schijnt aannemelijk, aangezien YZERMAN, terwijl hij dwars door Sumatra trok, Padang Tjandi zeker niet onbezocht zou hebben gelaten op het tijdstip toen hij aan de overzijde daarvan kampeerde. Hadde hij geweten dat zóó dicht bij hem beelden stonden, welke die van Tjandi Toempang in schoonheid verre overtreffen, dan zou hij ongetwijfeld de rivier tot nader onderzoek overgestoken zijn en hadden wij van hem reeds vernomen, dat hun makers belijders van het Mahâyâna moeten geweest zijn.

Nu hooren wij van hem slechts aangaande het beeld te Poelau Pandjoeng: »dit beeld staat op een vlakke bij de samenvloeiing der Pangean en Batang Hari, ongeveer 35 meter van eerstgenoemde en 350 meter van laatstgenoemde rivier. Het stelt een godin voor met kleinere figuren aan iedere zijde; de door haar gedragen versierselen zoomede de dieren waarmede het voetstuk bebeiteld is, wijzen op een Buddhistische schepping. De enkele regels schrift op het ruggestuk kunnen daaromtrent zekerheid geven.

Andere beelden vindt men achter de negri Soengei Langsat (een) en buiten de negri Padang Lawas (twee).»¹⁾

Na YZERMAN heeft nog even de controleur H. DAMSTÉ, destijds te Taloe, de aandacht op deze beelden gevestigd, echter ook zonder omtrent deze in nadere bijzonderheden te treden.²⁾

Zoo bleven wij dan aangaande de juiste beteekenis der beelden in het onzekere, totdat de heer Ch. L. J. PALMER VAN DEN BROEK, benoemd assistent-resident van West-Nieuw-Guinea, in het begin van 1906 hier doortrekkend, mij een tweetal voortreffelijke photo's ter hand stelde, één van het door YZERMAN »godin» genoemde, op den achterkant beschreven beeld en één van dat te Soengei Langsat. Aanstonds bleek toen, dat wij hier inderdaad met Buddhistische scheppingen te doen hebben, aangezien het beschreven beeld moeilijk een

1) YZERMAN, J. W., Dwars door Sumatra, blz. 106, noot.

2) Notulen van het Bat. Gen. v. K. en W., dl. XXXVI (1898), blz. 182-185.

ander kon voorstellen dan Amoghapâça terwijl het tweede alle kenmerken draagt van een Brahmaansch Buddhistischen Kâla.

In verband daarmee mocht het van groot belang zijn te vernemen, wat de inscriptie achter op den vermoedelijken Amoghapâça meldt. BRANDES, die dienaangaande volledig licht had kunnen ontsteken, was ons echter ontvallen. Dies werd een beroep gedaan op den Nestor der Oost-Indische paleografie, den Oudhooogleeraar H. KERN, die onmiddellijk aan het verzoek de inscriptie te willen verklaren gehoor gaf en reeds na enkele maanden een vertaling daarvan verzond. Men zie hiervoren, pag. 159.

A. Beschrijving van het Amoghapâça-beeld.

Plaat II.

Het ware zeer zeker een hopeloos ondernemen een nadere beschrijving van het zwaar geschonden beeld te beproeven, beschikten wij niet over een vrij belangrijk aantal Amoghapâça-voorstellingen zoo in Westersche Musea als hier. Wél zijn deze op één uitzondering na, te weten de groote steenen Amoghapâça van Tjandi Djago, alle in brons gegoten miniaturen, doch bij een eenigszins nauwkeurige vergelijking moet het ieder opvallen dat de laatsten onderling zoowel als met de steenen beelden zooveel overeenkomst vertoonen, dat men zich onwillekeurig afvraagt: zijn zij allen wellicht naar één en hetzelfde oermodel vervaardigd?»¹⁾

Een goede afbeelding van zulk een bronzen Amoghapâça vindt men door BRANDES bekend gemaakt in zijn beschrijving van den Tjandi Djago op de 3de plaat van achteren. Het beeldje zelf is uit de desa Toempang afkomstig en draagt op het rugvlak een wijopschrift van Koning Krëtanagara, alias den befaamden Çiwabuddha van Toemapél wiens asch in 1272 A. D. in voornoemde Tjandi werd bijgezet.

1) Voor de bronzen staat dit vast, dit zijn metterdaad reproducties, BRANDES Tjandi Djago, blz. 113. Voor de steenen zal dit echter nog nader moeten worden aangetoond, doch voorloopig ontbreekt het noodige materiaal daartoe.

Het Sumatraansch beeld dateert, gelijk door Prof. Kern wordt aangetoond, uit omstreeks 1349 A. D. en is dus een goede halve eeuw jonger dan het bronzen van Toempang, dat op zijn beurt weer jonger is dan het steenen beeld van Tjandi Djago aangezien die tempel omstreeks 1250 A. D. werd gebouwd. Desniettegenstaande is het Sumatraansche beeld het fraaiste van alle bekende voorstellingen, waaruit dus blijkt, dat het Mahâyâna in het tijdsgewricht dat verliep tusschen de stichting van Tjandi Djago en die van de bouwwerken te Padang Tjandi steeds in aanzien won. Dit feit verdient te meer de aandacht omdat nagenoeg als regel geldt, dat beelden van jongeren datum een minder zorgvuldige afwerking vertoonen dan de oudere.

Beschouwen wij thans het beeld in kwestie:

Het stelt den Bodhisatwa voor met acht armen, alle afgebroken, in rustige houding staande op een lotuskussen liggend midden op den steen, die tot voetplaat dient.

Achter het hoofd prijkt een fraai gewerkte vlammen-glorie, terwijl uit de sierlijke, van lamfers voorziene tiara de hooge, omhulde haardos oprijst, dragend boven den voorhoofdsband de beeldtenis van den Dhyânibuddha Amitâbha gezeten als in een nis.

Zeer zorgvuldig is de overige tooi behandeld bestaande in oorhangers, borstplaten, een dubbel stel bovenarmbanden en verschillende snoeren ter bevestiging van het heupgewaad, dat tot op de voeten afdaal. Ook de *upawita* bleef ten deele bewaard.

Ter zijde van het hoofd zijn rechts de zon en links de maansikkel *gegraveerd* en onder de afbeeldingen dezer hemellichamen volgen, gezeten op de bloemkelken van een aan weerszijden van het beeld uit de lotuskussens, die den *pañcât-maka*, den vier gezellen, tot voetplaat dienen, ontspringenden, veelstelige lotus, de overige Dhyânibuddha's en hunne *târâ's*.

Helaas zijn allen duchtig gehavend, doch niet zóó of enkelen zijn te herkennen, hetgeen de determinatie van allen mogelijk maakt.

De beide bovenste figuren zijn nagenoeg geheel vernietigd; van de daarop volgende rechts en links zijn echter de *mudrâ's* voldoende gespaard om te doen zien, dat het rechtsche beeldje in *warapradamudrâ*, het linker in *bhûmis arçamudrâ* gezeten is. Beide zijn mannenfiguren; het zijn derhalve Ratnasambhawa en Akshobhya. Onder ieder hunner ontwaart men een vrouwenbeeldje, eene *târâ* dus, rechts de *dharmacakramudrâ* links de *abhayamudrâ* makend of i. a. w. Wajradhâtwiçwari en Wadjrasatwâtîmikâ.

Letten wij nu op het onderste beeldje links, ook een *târâ*, dan zien wij daaraan nog iets van een *bhûmisparçamudrâ* overgebleven, zoodat zij Locanâ moet wezen, waaruit volgt dat het onderste vrouwenfiguurtje rechts slechts Mâmakhî kan zijn.

De volgorde wordt thans deze:

rechts:	links:
1 onherkenbaar	1 onherkenbaar
2 Ratnasambhawa	2 Akshobhya
3 Wajradhâtwiçwari	3 Wadjrasatwâtîmikâ
4 Mâmakhî	4 Locanâ.

Aan beide zijden zien wij dat 2 en 4 bij elkaar behooren wat de onderstelling aannemelijk maakt dat ook 1 en 3 dit moeten doen, zoodat dan 1 rechts is Wairocana en 1 links Amoghasiddha.

De op de steenplaat, paarsgewijs op lotuskussens staande figuren zijn nagenoeg ongeschonden en leveren dus niet de minste moeilijkheid. Rechts staan Çyâmatârâ en Sudhanakumâra, links Hayagrîwa en de vierarmige Bhṛkuṭi.

Ook de voorstellingen op den rand van den voet laten aan duidelijkheid niets te wenschen, het zijn de *sapta ratnâni*, de zeven kleinoodiën, die herhaaldelijk tot ornamentatie worden aangetroffen. Zij zijn van rechts naar links gaande *açwa*, het paard; *cakra*, het rad; *stri*, de koningin, *cintâmani*, het juweel, *mantri*, de minister; *senapati*, de legeraanvoerder en *hasî* de olifant.

Welke attributen de handen, waarvan alleen de stompjes overbleven, gevoerd hebben, laat zich slechts gissen. Ver-

gelijkt men het beeld van Tjandi Djago dan vindt men: rechts van boven naar beneden: 1 een bidsnoer, 2 een worgkoord, 3 niets, doch de *abhajamudrá* en 4 de *wara-pradamudrá*; links: 1 een zwaardgreep, 2 een palmbladboek, 3 een lotus, 4 een waterkruik. Deze volgorde schijnt vrijwel stereotiep en heeft dus vermoedelijk bij het onderhavige beeld ook gegolden.

Nog zij opgemerkt, dat in het achtervlak twee gaten uitgehouwen zijn, die vóór de inscriptie aangebracht werden, daar noch letters ontbreken noch beschadigd zijn. Waarschijnlijk hebben dezen gediend ter bevestiging van een metalen zonnescherm waaronder het beeld wellicht eenmaal stond.

Beschrijving van het Mahákála-beeld.

Plaat III—V.

Het bijzonder zorgvuldig afgewerkte beeld, dat eenmaal overeind stond in zijn met bekkenelen versierd, op het bovenvlak yonivormig voetstuk, ligt thans daaruit gelicht, rustend op het achtervlak ten gronde, terwijl de voetplaat vertikaal in de aarde is geplaatst. Het blijkt dan ook dat de positie waarin het beeld heden ten dage wordt aangetroffen geen toevallige is, doch een gewilde en dat het beeld opzettelijk aldus begraven werd. Mischien heeft men daarmee beoogd, bij den overgang van geloof moedwillige beschadiging door den naneeff te voorkomen. Veel geleden heeft het dan ook niet, slechts de neus, de handen en hier en daar enkele ornamentale gedeelten zijn eenigermate geschonden.

Het beeld stelt Mahákála voor, staande op een lijk met voor de borst gehouden handen waarvan de rechter een dolk omknelt, de linker een schedelnap vasthoudt. Overigens is de god in volkomen rust. Plaat III.

Het hoog, peervormig opgaande haar wordt boven het hoofd ingesnoerd door een versierden haarband waarboven Amitábha in den haardos zetelt. Om het voorhoofd ligt een

fraai gehouwen diadeem met kraalsnoeren aan den achterkant, die over de schouders afdalen.

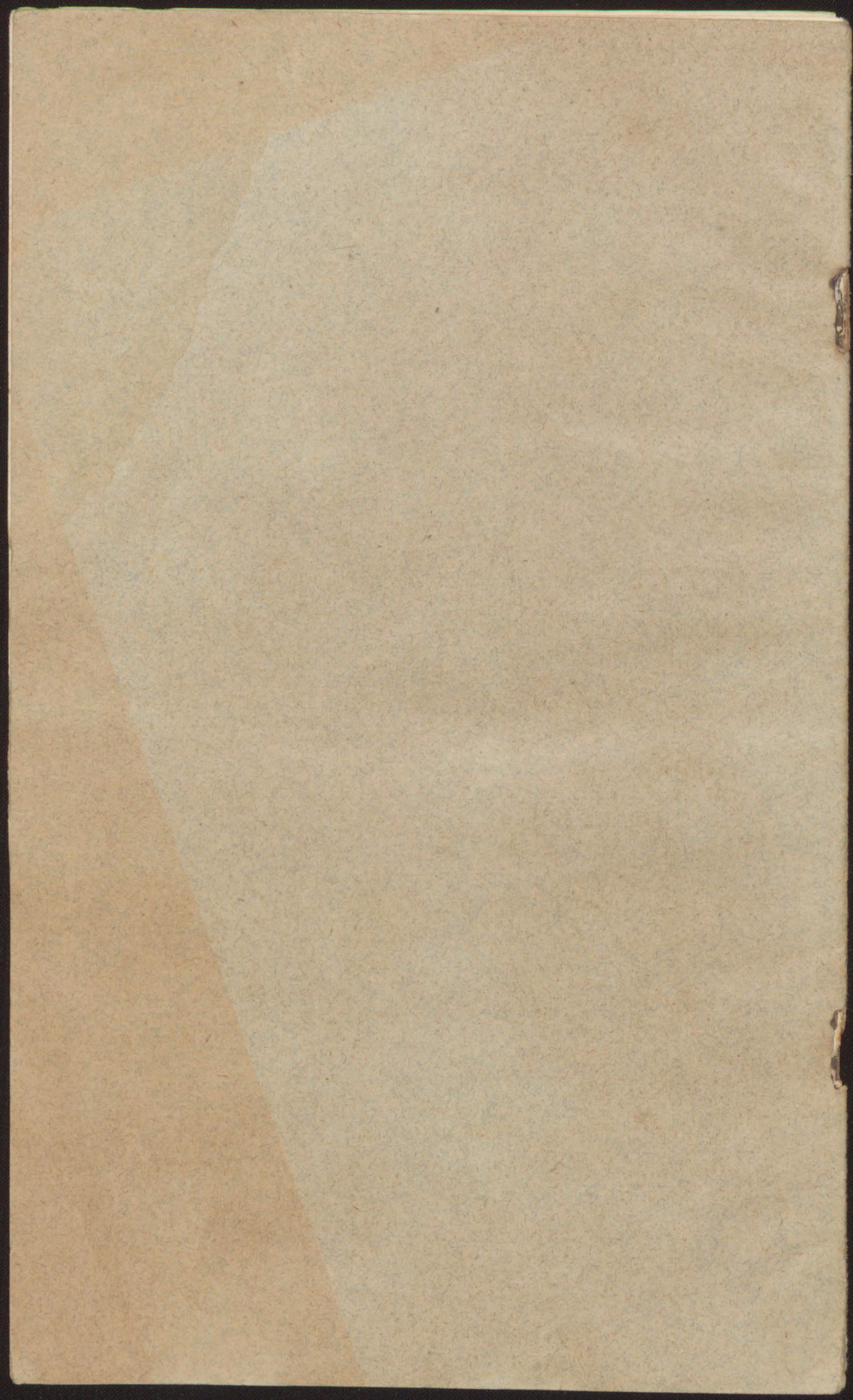
Achter het hoofd ontwaart men een vlamnglorie met een afbeelding van de zon ter rechterzijde daarvan. Of zich als tegenhanger van dit hemellichaam links de maansikkel bevindt, is op de afbeelding niet na te gaan doch waarschijnlijk, getuige het Amoghapâça-beeld.

De ooren zijn langgerekt en hebben tot versiering der oorlellen hangers in de gedaante van een slang, die zich tweemaal rond den onderkant daarvan geslingerd heeft. Tusschen de beide, wijdgeopende, een weinig uitpuilende oogen in normalen stand staat het derde oog vertikaal, evenwel zeer flauw aangegeven, terwijl een ringbaard van rechts naar links krullende haren het gelaat omgeeft. Op dezelfde wijze is voorgesteld, de beharing der armen die tot tooi banden in slangvorm om bovenarm en pols kregen. Plaat IV.

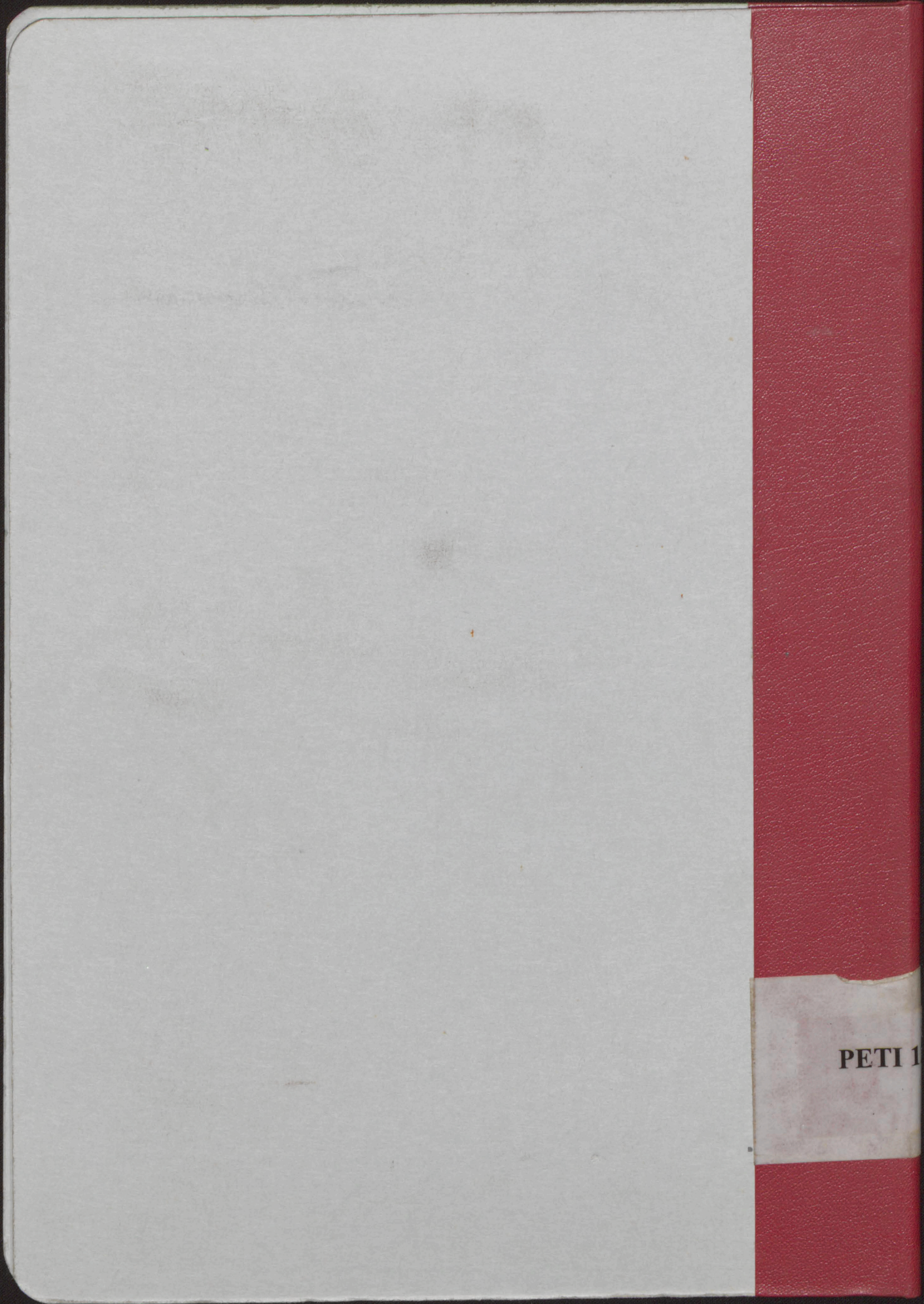
Het bovenlijf is naakt en slechts voorzien van een borstplaat, het onderlijf daarentegen bekleed met een nauwsluitenden doek, in ruiten verdeeld waarin doodshoofden zijn gegraveerd. Deze doek wordt door een lendenband vastgehouden, die tevens de *dodot* staatsieheupgewaad bevestigt en een leeuwenkop tot buikplaat heeft. De doek reikt slechts tot de knieën doch laat de beenen overigens vrij, die rond de enkels wederom slangenbanden — waarvan de koppen afbraken — dragen, terwijl de voeten om den grooten zoowel als om den kleinen teen een ring vertoonen.

Het lijk, waarop de god staat, ligt achterover met het gelaat naar boven gekeerd en onder de billen gevouwen beenen.

Ten slotte zij opgemerkt dat op den kant van het voetstuk zich een groote en drie kleinere uithollingen bevinden, daarin gemaakt om den steen tot stampblok te kunnen bezigen. Plaat V.

PETI 1